

Lentner Csaba: A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig

L'Harmattan Kiadó, Budapest, 2019, 280 o.

A mai magyar közgazdasági szakirodalomnak minden bizonnyal Lentner Csaba az egyik legtermékenyebb szerzője. Felkészültségét, szorgalmát, az állampénzügyek monetáris és költségvetési területét egyaránt átfogó, enciklopédikusságra törekvő monográfiák, a tan- és szakkönyvek, összefoglaló munkák hosszú listája, a jövőkutatási tapasztalatait is összefoglaló tanulmányok bizonyítják. Sőt munkái között a gazdaság meghatározó szereplőivel készített riportkötetek is megtalálhatók. A ma már ötszázhoz közelítő publikációira más szerzők is gyakran hivatkoznak.

Mielőtt az ismertetés röviden kiemelné azokat a gondolatokat, amelyeket az olvasó szíves figyelmébe ajánl, érdemes kitérnie arra, hogy tiszteletre méltó szerénységgel Lentner Csaba miként ír saját vállalkozásáról, tudva, a témát sokan, köztük a nagy elődöknek tartottak – mint a sokszor idézett Kautz Gyula – különböző igényességgel, szemlélettel, tárgyyszerűséggel már feldolgozták, s ehhez képest kell valami újat, „üzenetértékűt” mondania. Idézve a szerző bevezető gondolatait:

„A magyar állampénzügyek fejlődéstörténetének vázlatát megírni a nyugat-európai országok, nemzetek hasonló ívű munkáihoz képest kétségtelenül szerényebb műveletnek tűnik. Ám ha a magyar állampénzügyek kiteljesedésének utóbbi másfél évszázadát vesszük görcső alá, amire a munka vállalkozik, meglehetősen sűrű, sőt az események hektikusságát, vagyis a válságokat, reformokat, megújulásokat, majd újabb visszaeséseket felvonultató bőséges, de gyorsan változó eseménysor, továbbá a hozzá kötődő gazdaságméleti »kavalkád« tárulhat elénk.” (11. o.)

A szerző a történések folyamatát két idősíkon mozogva, három – államszervezési (pénzügyi-igazgatási), közgazdasági és kultúr- és politikátörténeti – metszetben követi, kiemelt figyelmet fordítva egyes időszakokra is.

A most megjelent könyv fontos helyet foglal el a szerző írásainak sorában. Nemcsak azért, mert széles és magabiztos ismereti anyagot tartalmaz, félezernél több hivatkozással, hanem mert vállaltan személyes szűrőn át szemlélt fejlődéstörténetet ad közre. Ezért van újdonságértéke és emelkedik ki más, széles ismereti alapot adó, ugyancsak gondosan felépített írásai közül.

A monográfia több mint igényes összefoglalása annak, amit a szerző a mintegy másfél évszázadot átfogó kutatásaival közreadott. Miközben személyes szűrőjén átbozátva felhasználta mások kutatásainak számára releváns elemeit, pénzügytörténeti történeti ívet épített. Írása a történések folyamatát hol felgyorsulóan követi, hol egy-egy számára fontos csomópontnál hosszabban elidőz, több személyességet enged meg, mint ezt látjuk a magyar pénzügyek utóbbi harminc évének láttatásánál.

A jelen ismertetés nem vállalkozik a könyv hét fejezetének tartalmi összefoglalására, értékelésére. Annál is kevésbé, mivel ezt Huszti Ernő igen részletes és gondos, a Pénzügyi Szemle részére készített recenziójában a könyv megjelenése után nem sokkal már megtette, utalva arra, hogy

„a szerző szerint a [jelenlegi] hazai pénzügyi rendszer létrejötte három pilléren nyugszik:
 – a gazdasági igazgatás történelmi hagyományain, amelyek kiépülése a dualizmus időszakában gyorsult fel,
 – a 2007–2008-as válság miatti fiskális és » nem konvencionális« jegybanki gyakorlaton,
 – az államtól remélhető piaci szabályozáson (a profitszerzés önmérsékletre készítésén)” (Huszti [2019] 472. o.).

A jelen ismertetés nem vitatja, sőt sok tekintetben el is fogadja a Huszti Ernő által frappánsan összefoglalt mondatokat Lentner Csaba szemléleti alapállásáról. A szerző állampénzügyi fejlődéstörténete – noha nem szánja azt enciklopédikus munkának – felvállalja ugyan az államszervezeti (pénzügyi-igazgatástörténeti, mondhatjuk, esetenként technikai) metszetét a történéseknek, de alapvetően az állampénzügyeken túlmutató közgazdaság-történeti dimenzióban gondolkodik, amihez egy azonosulásra és vitára egyaránt ingerlő személyes kultúr- és politikátörténeti háttérrel ad. Sőt mindennek elméleti, módszertani összegzését is ilyen megközelítésben építi fel. Mintegy azt hangsúlyozza: „én így látom ezt a (több mint) 150 évet”.

Mindez a szemléleti nyíltság tiszteletre méltó érték, ugyanakkor nem könnyíti meg Lentner Csaba könyvének befogadását. Az olvasóban ez az egyértelműség óhatatlanul erősíti azt a vitára csábító lehetőséget, hogy maga is a személyes ismerete, világlátása alapján hiányoljon és hozzátegyen általa fontosnak tartott alapelveket, neveket, eseményeket, igazgatási, irányítási lépéseket, és önmagának elhalványítson kevésbé fontosnak tartott másokat.

A jelen ismertető írója különös értéknek tartja, hogy a könyv bátor személyessége az olvasót is hasonlóra, azonosulásra és a távolságtartás feladására készíti. Engedjék meg ezért, hogy maga is így közeledjen az általa olvasottakhoz. Meggyőződése ugyanis, hogy az ellenőrzés¹ nemcsak technikai, igazgatási, hanem tartalmi elem az állampénzügyekben (is). A pénzügyektől elválaszthatatlan azok ellenőrzése – a visszacsatolás, a pályakorrekció képessége, a fegyelem és a „szabályalapúság”. Ennek hiánya egyik oka volt a rendszerváltozás utáni (sőt az azt megelőző) évtizedek botladozásainak, s ami a 2010 utáni évek pénzügyi stabilitásának, sikereinek egyik elemeként ma működik. Ezért említi meg – talán szakmai pályája adta elfogultsággal – e sorok írója, hogy

¹ Kovács Árpád 1997 és 2009 között az Állami Számvevőszék elnöke, 2004 és 2007 között a legfőbb ellenőrző szervek nemzetközi szervezete, az INTOSAI kormányzótanácsának elnöke volt. (A szerk.)

a szerző e kiváló könyvében ezekre nézve kissé bőbeszédűbb, empatikusabb lehetett volna. Az említésre méltó közgazdasági teljesítmények sorában pedig – megengedve itt is a személyességet – úgy véli, hogy Hagelmayer Istvánnak² nemcsak a kétszintű bankrendszer kialakulásával kapcsolatos, több helyen idézett hetvenes, nyolcvanas évekbeli írásai, iskolateremtő tevékenysége fontos, hanem a rendszerváltozás utáni években a hazai pénzügyi ellenőrzés számvevőszéki területének újjászervezésében és irányításában vállalt munkássága is. A sok-sok gondos hivatkozás sorából talán csak véletlenül maradt ki az utalás erre a tevékenységére. Mint ahogy Varga István harmincas évekbeli és 1945 utáni (koalíciós időszak) hivatalszervező munkája, illetve a hatvanas években közreadott, a gazdaság mechanizmusának megújítására vonatkozó – polgári nézeteit soha meg nem tagadó – közgazdasági gondolatai is értékeket adó, hivatkozásra méltó részei a magyar állampénzügyek fejlődésének.

Természetesen ezek csak szerény, a könyv értékét a legkevésbé sem csorbítani szándékozó, az alkotói szabadságot, a súlypontozást messze tisztelő megjegyzések. Egy jó könyvhöz mindig lehet gondolatban hozzátenni. A könyv külön értéke, hogy aki kézbe veszi, többet kap, mint távolságtartó, tankönyvszerű ismertetést. Az olvasó tud azonosulni és néha más súlypontokat, támasztékokat találni, esetleg más személyeket, forrásokat is fontosnak tartani. Ezért izgalmas vállalkozás Lentner Csaba újabb munkájának olvasása. A magunk világát is hozzátéve el lehet mélyedni a magyar állampénzügyek fejlődésének fordulataiban, vagy ahogy szerzőnk írja: „kavalkádjában”.

Aki a kötetet kezébe veszi, egy világos vonalvezetésű, szilárd nézőpontból megírt, ismereti és szemléleti forrásként is bizonyára sokáig meghatározó alpmunkával találkozhat. Lentner Csaba elkötelezettségét és tudományos pályáját, sőt mondható: ellenőrzési ismereteket összefoglaló gondolatait is jól ismerve, figyelemmel várhatjuk a folytatást, az alkotói pálya újabb könyvekben is kiteljesedő állomásait.

Hivatkozás

HUSZTI ERNŐ [2019]: A magyar állampénzügyek fejlődéstörténete a dualizmus korától napjainkig. Gondolatok a hazai pénzügypolitika történetéből. Pénzügyi Szemle, 3. sz. 462–474. o. https://www.penzugyiszemle.hu/documents/rec-huszt-lentner-konyv-2019-3-mpdf_20190917110302_100.pdf.

Kovács Árpád

² Bizonyára csak a nyomda „ördöge” adta, hogy a könyvben a 150–151. oldal folyószövegében és lábjegyzeteiben rosszul szerepel a neve.